

بررسی خصوصیات روان‌سنجی مقیاس نقش جنسی کودکان در جمعیت ایرانی

* مهناز علی اکبری دهکردی¹، طیبه محتشمی²، پرستو حسن زاده³، حسنیه شهریاری⁴

1. دانشیار گروه روان‌شناسی دانشگاه پیام‌نور*، 2. کارشناسی ارشد روان‌شناسی دانشگاه پیام‌نور، 3. کارشناسی ارشد روان‌شناسی دانشگاه

پیام‌نور، 4. دانشجوی دکتری روان‌شناسی دانشگاه پیام‌نور

(تاریخ وصول: 92/9/14 - تاریخ پذیرش: 93/2/2)

The study of psychometric characteristics of Children's Sex Role Inventory in Iranian population

* Mahnaz Aliakbari Dehkordi¹, Tayebeh Mohtashami², Parastoo Hasanzadeh³, Hosnieh Shahryari⁴

1. Associated professor in Psychology, Payame Noor University, 2. M.A. in Psychology, Payame Noor University, 3. M.A. in Psychology, Payame Noor University, 4. Ph.D Student in Psychology, Payame Noor University

(Received: Dec. 5, 2013 - Accepted: May. 22, 2014)

Abstract

چکیده

Introduction: According to Sandra Bem, children are active in forming their gender roles and even may have more stronger gender stereotypes than their parents. Also, according to gender schema theory, gender development in children is not only influenced by their cognitive development, but also society has effective role in its formation. Therefore, the aim of this research was to study the psychometric characteristics of Boldizar's Children's Sex Role Inventory (1991) in Iranian population. **Method:** The statistical sample of this research included 483 male and female elementary students graded fourth, fifth and sixth in Tehran City that were randomly selected by multi-phases clustering sampling. The research instrument was Boldizar's Children's Sex Role Inventory (1991). For studying the scale's reliability and validity, Cronbach's alpha coefficient and confirmatory factor analysis were used respectively. **Results:** Cronbach's alpha coefficient showed that Children's Sex Role Inventory has high reliability in masculinity, femininity and neutral factors and Confirmatory factor analysis showed that the model has good fitness in determining factors in the primary form expressed by Boldizar (1991). Also, the results of normalization showed that median of masculinity and femininity in the sample were respectively 2.8 and 2.7. **Conclusion:** According to the research results, regarding the social-cognitive changes in Iran society, Boldizar's Children's Sex Role Inventory for studying Tehran elementary students sex role is a reliable and valid tool.

مقدمه: طبق نظر ساندرای بام کودکان در تشکیل نقش‌های جنسیتی خود فعال هستند و حتی ممکن است کلیشه‌های جنسیتی قوی‌تری نسبت به والدین خود داشته باشند. همچنین، مطابق با نظر طرحواره جنسیتی رشد و تحول جنسیتی در کودکان نه تنها تحت تأثیر رشد شناختی آن‌ها می‌باشد، بلکه جامعه نقش بسیار مؤثری در شکل‌گیری آن دارد. لذا هدف پژوهش حاضر بررسی خصوصیات روان‌سنجی مقیاس نقش جنسی کودکان بولدیزار (1991) در کودکان ایرانی بوده است. **روش:** نمونه آماری این پژوهش عبارت بود از 483 دختر و پسر پایه‌های چهارم، پنجم و ششم ابتدایی شهر تهران که به روش خوشه‌ای چندمرحله‌ای از جامعه آماری انتخاب شدند. ابزار پژوهش عبارت بود از مقیاس نقش جنسی کودکان بولدیزار (1991) جهت بررسی پایایی مقیاس از ضریب آلفای کرونباخ و جهت بررسی روایی مقیاس از روش تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد.

یافته‌ها: ضرایب آلفای کرونباخ به دست آمده حاکی از پایایی بالای مقیاس در هر سه عامل مردانگی، زنانگی و خنثی و نتایج تحلیل عاملی تأییدی نشان دهنده برازش خوب مدل در تعیین عامل‌ها به شکل اولیه بیان شده توسط بولدیزار (1991) بود. همچنین، یافته‌های مربوط به هنجارسازی نشان داد که میان نمرات مردانگی و زنانگی در کل نمونه ایرانی به ترتیب 2/8 و 2/7 می‌باشد. **نتیجه‌گیری:** براساس نتایج پژوهش، مقیاس نقش جنسی بولدیزار در بررسی نقش جنسی دانش‌آموزان دبستانی شهر تهران با توجه به تغییرات اجتماعی - شناختی جامعه ایرانی ابزاری پایا و رواست.

Keywords: psychometric characteristics, Children's Sex Role Inventory, androgyny, femininity, masculinity.

واژگان کلیدی: خصوصیات روان‌سنجی، مقیاس نقش جنسی کودکان، آندروژنی، زنانگی و مردانگی.

مقدمه

کلیشه‌های جنسیتی قوی‌تری نسبت به والدین خود داشته باشند. همچنین، مطابق با نظر طرحواره جنسیتی رشد و تحول جنسیتی در کودکان نه تنها تحت تأثیر رشد شناختی آن‌ها می‌باشد، بلکه جامعه نقش بسیار مؤثری در شکل‌گیری آن دارد (کیانی، بهرامی و طارمیان، 1387). رشد جنسیتی برای کودکان و نوجوانانی که تغییرات فیزیکی، شناختی و اجتماعی را برای آماده شدن به‌عنوان یک فرد بزرگسال (مرد یا زن) تجربه می‌کنند معنای تازه‌ای دارد. عوامل متعددی در رشد و تحول نقش جنسیتی تأثیرگذارند که عبارتند از: هورمون‌های جنسی و مغز و تحول نظریه‌های طرحواره‌های نقش جنسیتی، تکامل، شناختی - اجتماعی و اجتماعی - ساختاری (پریس و هاید³، 2011). شکل‌گیری نقش جنسیتی با ترجیحات و رفتارهای مربوط به جنسیت از همان سال‌های اولیه پیش‌دبستانی شروع می‌شود و عوامل زیستی، اجتماعی، والدین، رسانه‌های گروهی و به‌ویژه عوامل فرهنگی در آن دخیل هستند. دیدگاه‌های متعدد، نقش‌یابی جنسیتی را به شیوه‌های مختلف تبیین کرده‌اند. روان‌تحلیل‌گری با مطرح کردن عقده ادیپ و همانندسازی با جنس موافق، نظریه یادگیری با الگوی کسب رفتار از طریق تقویت و الگوبرداری، نظریه شناختی - رشدی با هویت جنسی و سهم آن در نقش‌آموزی جنسیتی، نظریه طرحواره جنسیتی با رویکرد پردازش اطلاعات و تأکید بر فشارهای محیطی و شناخت‌های کودکان از آن جمله‌اند (کیانی، بهرامی و طارمیان، 1387).

جهت‌گیری نقش جنسیتی با شکل‌گیری کلیشه‌های جنسیتی و تحول هویت جنسیتی ارتباط

جنسیت یکی از برجسته‌ترین طبقه‌بندی‌های اجتماعی به شمار می‌رود. که علاوه بر این که می‌توان افراد را براساس صفات فیزیکی به‌عنوان مرد یا زن طبقه‌بندی کند، در کلیه فرهنگ‌های شناخته شده نیز تقسیم نقش‌ها و وظایف براساس جنس مشخص است (اشتد، سربین، پولین - دوبویس و سن¹، 2002). همچنین، جنسیت برچسبی اجتماعی است که با انتظارات اجتماعی و فرهنگی در ارتباط است، درحالی‌که جنس با تکیه بر توصیف زیست‌شناختی بیشتر بر تفاوت‌های زیست‌شناختی تأکید دارد. بنابراین، مفهوم نقش جنسی تعریف زنانگی و مردانگی در یک جامعه است. نقش جنسیتی ویژگی‌ها و وظایفی است که فرهنگ، جامعه، بزرگسالان و طبیعت زیستی از هر یک از دو جنس مرد یا زن انتظار دارند (کیانی، بهرامی و طارمیان، 1390).

نقش جنسیتی حس زن بودن یا مرد بودن است، یعنی احساس اینکه علایق، شخصیت و رفتار فرد با تعاریف او از زنانگی و مردانگی همخوان است. بنا به تعریف سازمان جهانی بهداشت نقش جنسیتی به مسؤلیت‌پذیری اطلاق می‌شود که از لحاظ اجتماعی به واسطه جنسیت افراد برایشان تعیین گردیده است (جوکار، طاهری ازبرمی و پورنجف، 1390). نقش‌های جنسیتی رفتارهایی هستند که مردان و زنان در محیط‌های خصوصی و عمومی از خود نشان می‌دهند و انتظارات اجتماعی - فرهنگی هستند که از افراد براساس قرار گرفتن آن‌ها در طبقه جنسی مرد یا زن انتظار می‌رود (تانگ²، 2012).

طبق نظر ساندرابم کودکان در تشکیل نقش‌های جنسیتی خود فعال هستند و حتی ممکن است

1. Eichstedt, Serbin, Poulin-Dubois & Sen

2. Tong

3. Priess & Hyde

نقش‌یابی جنسیتی در کودکان فراهم کرده و تحول رفتارهای وابسته به جنسیت و شناخت‌های همبسته با آن در کودکان را ترسیم می‌کند (بولدیزار⁶، 1991).

هنگامی که کودکان وارد سنین تحصیل در مدرسه می‌شوند، گزینه‌های جدیدی برای مطالعه همانندسازی آن‌ها با نقش‌های جنسیتی امکانپذیر می‌شود (هارتر⁷، 1983). اگرچه رویکرد ارزیابی شخصیت، ادبیات پژوهشی نقش‌یابی جنسی بزرگسالان و آندروژنی را به شدت تحت نفوذ خود قرار داده (به‌عنوان مثال، مقیاس نقش جنسی بم، 1974 و پرسشنامه ویژگی‌های شخصی اسپنس، هلمریچ و استاپ⁸، 1974)، اما کمتر مورد توجه روان‌شناسان رشد قرار گرفته است.

بولدیزار (1991) به طراحی پرسشنامه نقش جنسی کودکان⁹ (CSRI) اقدام کرد که از نظر مفهومی معادل با مقیاس نقش جنسی بم (بم، 1974) است. بم در پرسشنامه نقش جنسی بزرگسال به ارزیابی زنانگی و مردانگی به‌عنوان دو بُعد مستقل پرداخت. دو بازبینی در ادبیات نقش جنسی (سیگنورلا و جامیسون¹⁰، 1986؛ وایتلی¹¹، 1983) نشان می‌دهند که اکثر مطالعات برای ارزیابی مردانگی، زنانگی و آندروژنی از مقیاس نقش جنسی بم استفاده کرده‌اند. با وجود استفاده گسترده از مقیاس نقش جنسی بم در جمعیت‌های بزرگسال، نسخه دوم آن برای کودکان برای پژوهشگران رشد علاقه‌مند به استفاده از مقیاس نقش جنسی بم در بررسی اثرات متغیر نقش‌یابی جنسی و آندروژنی از میانه کودکی تا

دارد. کلیشه‌ها یا تصورات قالبی جنسیتی بازتاب اعتقادات و باورهای فرهنگی جامعه درباره ماهیت نقش‌های جنسیتی هستند. این تصورات از نهادهایی چون خانواده و مدرسه آغاز می‌شود و در محیط‌های کاری و جمع دوستانه افراد منتقل می‌شوند. افراد در کنش متقابل با محیط‌های اجتماعی درکی از نقش‌های جنسیتی خود به دست می‌آورند که این درک بخش مهمی از ادراک فرد نسبت به خود را تشکیل می‌دهد. باورهای جنسیتی کلیشه‌ای دو نوع باور جنسیتی زنانه و مردانه را شامل می‌شوند. براساس این باورهای فرهنگی، برخی صفات، ویژگی‌ها و رفتارها به‌صورت سنتی برای زنان و مردان مطلوب و مناسب شناخته می‌شوند (ظهره‌وند، 1383). حین رشد از دختران انتظار حمایتگری، دلسوزی و وابستگی و از پسران انتظار مستقل و مقاوم بودن می‌رود و دختران نقش بیانگر و پسران نقش ابزاری دارند (اریندل و همکاران¹، 2003).

با وجود علاقه زیاد به تحول نقش‌یابی جنسی در کودکان تعجب‌آور است که پژوهش در این حوزه به طیف نسبتاً محدود مقیاس‌های ارزیابی استوار بوده است. مقیاس‌های فرافکنی² قبلی جای خود را به مقیاس‌های ترجیح اسباب‌بازی و فعالیت به‌عنوان شاخص‌های اصلی نقش‌یابی جنسی کودکان داده‌اند (بیر³، 1979؛ داونز و لانگلويس⁴، 1988؛ هیوستون⁵، 1983)، شاید به این خاطر که این مقیاس‌ها برای کودکان پیش‌دبستانی و بزرگتر از آن عینی‌تر و مناسب‌ترند. از این رو، مقیاس‌های ترجیح اسباب‌بازی و فعالیت، فرصت‌هایی را برای مطالعه اولین اشکال

6. Boldizar

7. Harter

8. Spence, Helmreich & Stapp

9. Children's Sex Role Inventory

10. Signorella & Jamison

11. Whitley

1. Arrindell et al.

2. projective measures

3. Beere

4. Downs & Langlois

5. Huston

سه نوع شخصیت زنانه، مردانه و آندروژن² باشد. شخصیت مردانه مربوط به زنان یا مردانی است که در بُعد مردانه نمره بالا و در بُعد زنانه نمره پایین می‌آورند. به عبارت دیگر، رفتارها و خصایص مردانه را بیشتر از رفتارها و خصایص زنانه بروز می‌دهند. شخصیت زنانه مربوط به زنان و مردانی است که در بُعد زنانه نمره بالا و در بُعد مردانه نمره پایین می‌آورند. به عبارت دیگر، رفتار و خصایص زنانه را بیشتر از رفتارها و خصایص مردانه نشان می‌دهند (ژانگ، نورویلیتیس و جین³، 2001). شخصیت «آندروژن یا دوجنسیتی» آن‌هایی هستند که در خصایص هر دو جنس زنانه و مردانه نمره بالا می‌گیرند (گاستلو و گاستلو، 2003؛ ژانگ و همکاران، 2001). براساس دیدگاه بم (1974)، شخصیت آندروژن مربوط به افرادی است که در هر دو بُعد زنانه و مردانه بالا می‌باشند، به عبارت دیگر، هر دو خصایص زنانه و مردانه در آن‌ها وجود دارد.

از آنجا که مقیاس نقش جنسی کودکان هنوز هم به‌عنوان مقیاس سنخ‌یابی جنسی در کودکان مورد استفاده قرار می‌گیرد و تاکنون در ایران مقیاسی علمی جهت تعیین نقش جنسیتی در جمعیت کودکان ساخته و هنجاریابی نشده است، مسأله اصلی این پژوهش بررسی خصوصیات روان‌سنجی مقیاس نقش جنسی کودکان بولدیزار (1991) در جامعه ایرانی می‌باشد.

روش

طرح پژوهش حاضر از نوع زمینه‌یابی بود. نمونه پژوهش عبارت بود از 483 دختر و پسر مقاطع چهارم، پنجم و ششم ابتدایی شهر تهران که به روش

بزرگسالی سودمند خواهد بود. به‌علاوه، تحول مقیاس نقش جنسی کودکان گزینه‌های جدیدی را پیش روی پژوهشگران علاقه‌مند به بررسی نقش‌یابی جنسی در کودکان از چشم‌انداز چندبُعدی قرار می‌دهد، رویکردی که توسط پژوهشگران پیشگام در این حوزه به شدت مورد حمایت قرار گرفته است (داونز و لانگلويس، 1988؛ هیوستون، 1983، 1985).

مفروضه‌های نظری مقیاس نقش جنسی کودکان با مفروضه‌های مقیاس نقش جنسی بم همخوان است؛ از جمله آنکه (1) خوشه‌های ناهمگنی¹ از ویژگی‌های شخصیتی وجود دارد که فرهنگ آن را برای یک جنس مناسب‌تر و مطلوب‌تر از جنس دیگر می‌داند و (2) در تمایل به استفاده از این طبقه‌بندی به‌عنوان معیارهای ایده‌آل مردانگی و زنانگی در خود ارزشیابی شخصیت و رفتار تفاوت‌های فردی وجود دارد. این مفروضه‌ها از نظریه طرحواره جنسیتی بم (1981، 1985) استخراج شده‌اند که معتقد است افراد دارای سنخ جنسیتی (مثلاً کسانی که در ویژگی‌های مخالف با جنسیت نمرات بالاتر از میانه به دست آورده‌اند) از افراد بدون سنخ جنسیتی در تمایل به سازماندهی اطلاعات مبتنی بر جنسیت در شکل‌گیری تصورات قالبی فرهنگی برای رفتار مردانه و زنانه متفاوتند. تدوین مقیاس نقش جنسی کودکان همچنین بر این مفروضه استوار است که کودکان بین این ویژگی‌های نقش جنسی تعریف شده توسط فرهنگ و رفتارها تمایز قائل می‌شوند و این دانش می‌تواند فهم آن‌ها درباره ویژگی‌ها و رفتارهای شخصیتی وابسته به جنسیت را سازماندهی کند (هیوستون، 1983).

براساس دیدگاه یا مدل دوبُعدی بم (1974) هر شخصی از لحاظ نقش جنسیتی ممکن است دارای

2. androgyny

3. Zhang, Norvilitis & Jin

1. heterogeneous clusters

45، 48، 51، 54، 57 و 60 خرده‌مقیاس مردانگی، گویه‌های 2، 5، 8، 11، 14، 17، 20، 23، 26، 29، 32، 35، 38، 41، 44، 47، 50، 53، 56 و 59 خرده‌مقیاس زنانگی و گویه‌های 1، 4، 7، 10، 13، 16، 19، 22، 25، 28، 31، 34، 37، 40، 43، 46، 49، 52، 55 و 58 خرده‌مقیاس خنثی (نقش پُرکننده دارند) را اندازه می‌گیرند.

در پژوهش بولدیزار (1991) ضرایب همسانی درونی برای خرده‌مقیاس‌های زنانگی و مردانگی به ترتیب 0/84 و 0/75 به دست آمد. همچنین، روایی همزمان پرسشنامه نقش جنسیتی کودکان از طریق همبستگی خرده‌مقیاس‌های مردانگی و زنانگی با مقادیر نقش جنسیتی (زنانگی و مردانگی) به دست آمده از پرسشنامه ترجیحات اسباب‌بازی و فعالیت تأیید شده است (بولدیزار، 1991).

از آنجا که این پرسشنامه بر روی نمونه داخلی هنجار نشده است، در پژوهش حاضر پس از ترجمه به زبان فارسی به منظور تأیید روایی صوری و محتوایی به تأیید متخصصان (هشت متخصص) رسید و روی یک نمونه 30 نفری از کودکان 9_12 ساله به‌طور مقدماتی اجرا شد تا مشکلات احتمالی کودکان در درک سؤال‌ها بررسی شود و نهایتاً پایایی مقیاس با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ 0/86 به دست آمد که از نظر آماری قابل قبول بود. ضریب محتوایی قابل قبول براساس متخصصینی که روایی محتوا را تعیین می‌کنند متفاوت می‌باشد ولی حداقل ضریب روایی محتوایی قابل قبول براساس روش لاواشه از نظر هشت متخصص 75% می‌باشد (نادری و همکاران، 1390). در پژوهش حاضر محاسبه ضریب روایی سؤالات پرسشنامه نشان داد که مجموعه سؤالات پرسشنامه با ضریب روایی 84% از میزان روایی خوبی برخوردار است.

خوشه‌ای چند مرحله‌ای از مدارس شهر تهران انتخاب شدند. پسران (56/7 درصد) اکثریت نمونه مورد بررسی را تشکیل می‌دادند. میانگین سنی پسران پژوهش 10/56 سال با انحراف استاندارد 0/62 و دامنه سنی آنان 10_12 سال و میانگین و انحراف استاندارد سن دختران به ترتیب برابر با 11/35 و 0/73 و دامنه سنی آنان 10_12 سال بود. از کل آزمودنی‌ها، 35/8 درصد دانش‌آموزان پایه چهارم، 38/5 درصد دانش‌آموزان پایه پنجم و 25/7 درصد دانش‌آموزان پایه ششم بودند.

ابزار اندازه‌گیری

مقیاس نقش جنسیتی کودکان بولدیزار (1991):

این مقیاس گزارشی برگرفته از پرسشنامه نقش جنسیتی بم است و برای ارزیابی صفات زنانگی و مردانگی مورد استفاده قرار می‌گیرد. برای هر کدام از خرده‌مقیاس‌ها (زنانگی و مردانگی) نمرات جداگانه‌ای از طریق محاسبه میانگین گویه‌های مربوط به هر خرده‌مقیاس به دست می‌آید. نمرات بالاتر نشان دهنده سطوح بالاتر زنانگی/مردانگی است. این پرسشنامه دارای 60 گویه است که خرده‌مقیاس‌های مردانگی، زنانگی و خنثی هر کدام 20 گویه را به خود اختصاص می‌دهند. کودکان در یک مقیاس 4 گزینه‌ای مشخص می‌کنند که هر گویه چه قدر درباره آن‌ها صحیح است (اصلاً درباره من صحیح نیست تا بسیار صحیح است). گویه‌های خرده‌مقیاس زنانگی به‌عنوان نمونه شامل «من فرد مؤدبی هستم» یا «هنگامی که افراد به کمک من نیاز داشته باشند، متوجه می‌شوم» و گویه‌های خرده‌مقیاس مردانگی شامل «می‌توانم از خودم مراقبت کنم» یا «من در میان دوستانم یک رهبر هستم» می‌باشند. گویه‌های 3، 6، 9، 12، 15، 18، 21، 24، 27، 30، 33، 36، 39، 42،

یافته‌ها

نتایج مربوط به اعتباریابی: به منظور برآورد

پایایی مقیاس نقش جنسی کودکان و عوامل آن از ضرایب آلفای کرونباخ استفاده گردید که خلاصه نتایج آن در جدول 1 ارائه شده است.

در این قسمت نتایج مربوط به بررسی خصوصیات روان‌سنجی (اعتباریابی و هنجارسازی) مقیاس نقش جنسی کودکان ارائه می‌شود.

جدول 1. ضرایب آلفای کرونباخ مقیاس نقش جنسی کودکان در آزمودنی‌های پژوهش

عوامل	آزمودنی‌ها	پسران	دختران	کل
مردانگی	0/66	0/87	0/79	
زنانگی	0/71	0/68	0/68	
خنثی	0/65	0/71	0/64	

جهت بررسی روایی مقیاس نقش جنسی کودکان از روش تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد که خلاصه نتایج تحلیل عاملی تأییدی در جدول 2 ارائه شده است.

همان‌طور که در جدول 1 مشاهده می‌شود، ضرایب آلفای کرونباخ حاکی از آن است که عوامل مردانگی، زنانگی و خنثی از پایایی مناسبی برخوردارند.

جدول 2. شاخص‌های نیکویی برازش الگوی اندازه‌گیری در آزمودنی‌های پژوهش

شاخص‌های نیکویی برازش آزمودنی‌ها	مجدورخی	درجه آزادی	سطح معنی داری	ریشه خطای میانگین مجذورات تقریب (RMSEA)	شاخص نیکویی برازش (GFI)	شاخص تعدیل شده نیکویی برازش (AGFI)	شاخص برازش تطبیقی (CFI)
دختران	11692/14	1707	0/0001	0/05	0/83	0/81	0/92
پسران	6601/6	1707	0/0001	0/05	0/8	0/8	0/83
کل	16488/12	1707	0/0001	0/05	0/81	0/8	0/87

برازش⁴ (AGFI) و شاخص برازش تطبیقی⁵ (CFI) در دختران، پسران و کل آزمودنی‌های پژوهش نشان دهنده برازش خوب مدل در تعیین عامل‌ها به شکل اولیه بیان شده توسط بولدیزار (1991) است.

همان‌طور که در جدول 2 مشاهده می‌شود، مقادیر مجدورخی¹، مقدار شاخص ریشه خطای میانگین مجذورات تقریب² (RMSEA)، شاخص نیکویی برازش³ (GFI)، شاخص تعدیل شده نیکویی

4. Adjusted Goodness of Fit Index
5. Comparative Fit Index

1. Chi-Square
2. Root Mean Square Error of Approximation
3. Goodness of Fit Index

نتایج مربوط به هنجارسازی: جهت محاسبه هنجارهای ایرانی از میانه، میانگین و انحراف استاندارد استفاده شد که خلاصه نتایج آن در جدول 3 ارائه شده است.

جدول 3. شاخص‌های توصیفی نمرات مردانگی، زنانگی و خنثی در آزمودنی‌های پژوهش

آزمودنی	عامل‌ها	میانگین	انحراف استاندارد	میانه
دختران	مردانگی	2/7	0/32	2/7
	زنانگی	2/8	0/41	2/8
	خنثی	2/8	0/45	2/8
پسران	مردانگی	2/9	0/33	2/9
	زنانگی	2/7	0/28	2/7
	خنثی	2/8	0/34	2/8
کل	مردانگی	2/8	0/34	2/8
	زنانگی	2/8	0/34	2/7
	خنثی	2/8	0/39	2/8

همان‌طور که در جدول 3 مشاهده می‌شود، میان نمرات مردانگی در دختران و پسران به ترتیب 2/7 و 2/9 و میان نمرات زنانگی به ترتیب 2/8 و 2/7 و میان نمرات خنثی به ترتیب 2/8 و 2/8 می‌باشد. میان نمرات مردانگی، زنانگی و خنثی در کل آزمودنی‌های پژوهش به ترتیب برابر با 2/8 و 2/8 و 0/34 است. همچنین، میانگین و انحراف استاندارد نمرات خنثی در دختران پژوهش به ترتیب برابر با 2/8 و 0/45، در پسران پژوهش به ترتیب برابر با 2/8 و 0/34 و در کل آزمودنی‌های پژوهش به ترتیب برابر با 2/8 و 0/39 است.

نتیجه‌گیری و بحث

با توجه به هدف پژوهش حاضر که بررسی خصوصیات روان‌سنجی مقیاس نقش جنسی کودکان بولدیزار (1991) در جمعیت ایرانی بود، نتایج ضرایب پایایی به دست آمده با استفاده از روش آلفای کرونباخ در پسران، دختران و کل آزمودنی‌های پژوهش نشان داد که عامل‌های مردانگی، زنانگی و خنثی از پایایی خوبی برخوردارند. همچنین، به منظور بررسی روایی این مقیاس از روش تحلیل عاملی

همان‌طور که در جدول 3 مشاهده می‌شود، میان نمرات مردانگی در دختران و پسران به ترتیب 2/7 و 2/9 و میان نمرات زنانگی به ترتیب 2/8 و 2/7 و میان نمرات خنثی به ترتیب 2/8 و 2/8 می‌باشد. میان نمرات مردانگی، زنانگی و خنثی در کل آزمودنی‌های پژوهش به ترتیب برابر با 2/8، 2/7 و 2/8 می‌باشد. همچنین، میانگین و انحراف استاندارد نمرات مردانگی در دختران پژوهش به ترتیب برابر با 2/7 و 0/32، در پسران پژوهش به ترتیب برابر با 2/9 و 0/33 و در کل آزمودنی‌های پژوهش به ترتیب برابر با 2/8 و 0/34 و میانگین و انحراف استاندارد نمرات زنانگی در دختران پژوهش به ترتیب برابر با 2/8 و 0/41، در پسران پژوهش به ترتیب برابر با 2/7 و 0/28 و در کل آزمودنی‌های پژوهش به ترتیب برابر با 2/8 و

یافته فوق را می‌توان چنین تبیین کرد که کودکان به علت ساختار شناختی و ادراکی کمتر تکامل یافته تحت تأثیر کلیشه‌ها یا تصورات قالبی جنسیتی که بازتاب اعتقادات و باورهای فرهنگی جامعه درباره ماهیت نقش‌های جنسیتی هستند قرار نمی‌گیرند.

به‌طورکلی با توجه به نتایج این پژوهش می‌توان نتیجه گرفت که مقیاس نقش جنسی کودکان بولدیزار (1991) با توجه به تحلیل عاملی تأییدی انجام شده و ارائه هنجارهای ایرانی می‌تواند در فرهنگ و جامعه ما قابل استفاده باشد.

از جمله محدودیت‌های پژوهش حاضر این بود که این تحقیق بر روی دانش‌آموزان مقاطع چهارم، پنجم و ششم ابتدایی شهر تهران انجام شد. لذا، به پژوهشگران بعدی پیشنهاد می‌شود که اعتباریابی این مقیاس را در دانش‌آموزان دیگر مقاطع و سایر شهرهای ایران بررسی نمایند.

تأییدی استفاده شد که نتایج تحلیل عاملی تأییدی حاکی از برازش خوب مدل در تعیین عامل‌ها به شکل اولیه بیان شده توسط بولدیزار (1991) بود.

با توجه به نتایج به دست آمده در مورد اعتباریابی مقیاس نقش جنسی کودکان بولدیزار (1991) که بیانگر پایایی و روایی بالای این مقیاس جهت تعیین نقش جنسیتی در کودکان دبستانی است، می‌توان گفت که نتایج به دست آمده از این پژوهش با برخی یافته‌های پژوهش‌های قبلی از جمله بولدیزار (1991) در خارج از کشور هماهنگ است. همچنین، محاسبه هنجارهای ایرانی نشان داد که میان نمرات مردانگی و زنانگی در کل نمونه ایرانی به ترتیب برابر با 2/8 و 2/7 می‌باشد. همچنین، نتایج مربوط به میانگین حاکی از آن بود که میانگین نمرات مردانگی و زنانگی در دختران، پسران و کل آزمودنی‌های پژوهش تفاوت قابل توجهی ندارد.

منابع

بعد برابرخواهی در شهر زنجان). مجله علمی - پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی زنجان، 17، 71-78.

- کیانی، ق؛ بهرامی، ه. و طارمیان، ف. (1390). (مقایسه نگرش به نقش جنسیتی و رابطه آن با رضایت از زندگی در کارمندان). مطالعات روان-شناختی، 7، 32-42.

- نادری، س؛ شاه‌دراغی، م.ر؛ خاتون آبادی، ا.ر؛ دادگر، ه؛ جلالی، ش. (1390). (ترجمه و بررسی روایی و پایایی آزمون لکنت دوران کودکی). توانبخشی نوین، 5(2): 9-1.

- جوکار، ف؛ طاهری ازبرمی، ز. و پورنجف، ح. (1390). (بررسی نگرش دانش‌آموزان دختر و پسر نسبت به نقش جنسیتی خود و جنس مخالف). پژوهش پرستاری، 23، 14-6.

- ظهروند، ر. (1383). (رابطه ادراک از نقش‌های جنسیتی و رضایت از جنس). پژوهش زنان، 2، 117-125.

- کیانی، ق؛ بهرامی، ه. و طارمیان، ف. (1387). (نگرش دانشجویان و کارمندان به نقش جنسیتی در

- Arrindell, A.W.; Eisemann, M.; Richter, J.; Oei, T.; Caballo, E.V.; Ende, J.; Sanavio, E.; Torres, B.; Sica, C. & Iwawaki, S. (2003). Masculinity-femininity as a national characteristic and its relationship with national agoraphobic fear levels: Fodor's sex role hypothesis revitalized. *Behavior Research and Therapy*, 41, 795-807.
- Beere, C.A. (1979). *Women and women's issues: A handbook of tests and measures*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Bem, S.L. (1974). The measurement of psychological androgyny. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 42, 155-162.
- Bem, S.L. (1981). Gender schema theory: A cognitive account of sex typing. *Psychological Review*, 88, 354-364.
- Bem, S.L. (1985). *Androgyny and gender schema theory: A conceptual and empirical integration*. Lincoln: University of Nebraska Press.
- Boldizar, P.J. (1991). Assessing Sex Typing and Androgyny in Children: The Children's Sex Role Inventory. *Developmental Psychology*, 27, 505-515.
- Downs, C.A., & Langlois, J.H. (1988). Sex typing: Construct and measurement issues. *Sex Roles*, 18, 87-100.
- Eichstedt A.J.; Serbin A.L.; Poulin-Dubois D. & Sen G.M. (2002). Of bears and men: Infants' knowledge of conventional and metaphorical gender stereotypes. *Infant Behavior & Development*, 25, 296-310.
- Guastello, D.D., & Guastello, S.J. (2003). Androgyny, gender role behavior, and emotional intelligence among college students and their parents. *Sex Roles*, 49, 663-673.
- Harter, S. (1983). *Developmental perspectives on the self-system*. New York: Wiley.
- Huston, A.C. (1983). *Sex-typing*. New York: Wiley.
- Huston, A. C. (1985). The development of sex typing: Themes from recent research. *Developmental Review*, 5, 1-17.
- Priess, H.A., & Hyde, J.S. (2011). Gender roles. *Social and Behavioral Sciences*, 46, 99-108.
- Signorella, M.L., & Jamison, W. (1986). Masculinity, femininity, androgyny, and cognitive performance: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 100, 207-228.
- Spence, J.T., Helmreich, R.L., & Stapp, J. (1974). The Personal Attributes Questionnaire: A measure of sex role stereotypes and masculinity-femininity. *JSAS Catalog of Selected Documents in Psychology*, 4, 34-45.
- Tong, R. (2012). Gender roles. *Social and Behavioral Sciences*, 47, 399-406.
- Whitley, B.E. (1983). Sex role orientation and self esteem: A critical meta-analytical review. *Journal of Personality and Social Psychology*, 44, 765-785.
- Zhang, J.; Norvilitis, J., & Jin, S. (2001). Measuring gender orientation with the Bem Sex Role Inventory in Chinese culture. Available in www.Looksmart.